

Een methodisch kader voor
de begeleiding van cliënten
met een LVB en bijkomende
complexe problematiek

Inhoudsopgave

Methodisch kader: LifeWise	5
LifeWise: vier pijlers	7
LifeWise in de praktijk	11
Achtergronden LifeWise:	13
› LifeWise en maatschappelijke trends	13
› Aantal mensen met een LVB	15
› De doelgroep LVB	15
› Begeleiding: geen dag is hetzelfde	17
Leertraject LifeWise	19
LifeWise inzetten in uw organisatie?	21
› Community en communicatiemiddelen	21

Middin en Cordaan ontwikkelden samen het methodisch kader LifeWise voor de begeleiding van cliënten met een licht verstandelijke beperking (hierna: LVB) met bijkomende complexe problematiek.

In deze vernieuwde brochure leest u wat LifeWise inhoudt. LifeWise is nu ook beschikbaar voor andere organisaties.

Sinds de lancering van LifeWise in 2018, krijgen Middin en Cordaan veel positieve reacties uit het veld. Op diverse congressen hebben we workshops gegeven. Ook in de media is veel aandacht besteed aan LifeWise.

Inmiddels hebben we ervaring opgedaan met LifeWise in de praktijk, is er een opleidings-programma opgezet, is vervolgonderzoek gedaan én is LifeWise – onder voorwaarden – beschikbaar voor andere organisaties. Daarom hebben we de brochure over LifeWise geactualiseerd.

“Ik was aanwezig bij jullie presentatie van LifeWise bij een congres. Het was voor mij een feest van herkenning en iets waar ik al een tijd naar op zoek was; hoe kunnen wij onze succesvolle begeleiding van mensen met LVB en complexe problematiek in woorden vatten? Nou, zo dus!”
Geïnteresseerde zorgorganisatie

Methodisch kader: LifeWise

In de afgelopen jaren hebben Middin en Cordaan de nodige expertise opgebouwd in de begeleiding van mensen met een LVB en bijkomende complexe problematiek (LVB+). Het gaat daarbij om 24-uurs begeleiding, dagbesteding, ambulante begeleiding, specialistische begeleiding, trefpunten en gezinsondersteuning. Samen hebben Middin en Cordaan drie van de vier grote steden als werkgebied: Den Haag, Rotterdam en Amsterdam.

De resultaten van de werkwijze van Middin en Cordaan worden zowel intern als extern, door verwijzers zoals gemeenten en justitiële partners, erkend. Daarmee groeide de behoefte om onze werkwijze vast te leggen en over te dragen.

Met een subsidie van het Zorgondersteuningsfonds in februari 2016 kreeg het VUmc (nu het Amsterdam Universitair Medisch Centrum), afdeling Metamedica, de opdracht om onderzoek te doen aan de hand van de volgende vragen:

- › *Welke middelen en interventies zetten onze medewerkers allemaal in in de ondersteuning van deze groep cliënten? En hoe doen ze dat?*
- › *Wat maakt dat we met onze werkwijze resultaten boeken en cliënten aan ons weten te binden?*
- › *Hoe kunnen we die kennis overdraagbaar maken zodat andere hulpverleners er gebruik van kunnen maken?*

Naast een literatuurstudie werden begeleiders geïnterviewd over hun werk en cliënten met een LVB over hun ervaringen. Dit resulteerde in een wetenschappelijk onderbouwd methodisch kader, bestaande uit 4 pijlers en 16 handvatten, waarin de huidige werkwijze van Middin en Cordaan is vastgelegd: LifeWise. Dit methodisch kader richt zich specifiek op LVB-clients met bijkomende complexe problematiek.

Het hoofddoel van LifeWise is tweeledig: het reduceren van stress bij (jong)volwassenen met LVB+ en het verminderen van handelingsverlegenheid bij begeleiders die werken met deze doelgroep.

LifeWise: vier pijlers

LifeWise biedt begeleiders een methodisch kader om de cliënt verder te helpen: van streetwise naar LifeWise. Het kader is opgebouwd uit 16 handvatten, die in 4 pijlers (ondersteunings-thema's) zijn ondergebracht:

Verbinden

Begeleiders gaan een samenwerkingsrelatie aan met de cliënt, zorgen voor nabijheid, zijn betrouwbaar en betrokken. Een goede werkrelatie is essentieel voor de ondersteuning van deze groep cliënten bij wie vaak sprake is van hechtingsproblematiek.

Stabiliseren

Rust, regelmaat en overzicht zijn voorwaarden om te kunnen groeien. Deze voorwaarden ontbreken vaak in de levens van (jong)volwassenen met LVB. LifeWise heeft als belangrijk doel om samen met de cliënt zijn of haar situatie te stabiliseren. De cliënt blijft daarbij aan het roer.

Inbedden

Het is belangrijk steeds aandacht te hebben voor het overdragen van de professionele inzet naar meer informele ondersteuning. De betrokkenheid en inzet van het sociale netwerk van de cliënt staat hierin centraal. Ook het vertalen van de complexe wereld om de cliënt heen naar begrijpelijke adviezen en informatie is daarbij van belang, zowel voor de cliënt als voor zijn of haar netwerk.

Ontwikkelen

Het is een belangrijke taak voor begeleiders om de sociale (omgangs)regels mee te geven en de cliënt actief te ondersteunen om zich deze regels eigen te maken. Ook het ontwikkelen van andere vaardigheden valt onder deze pijler. Belangrijk onderdeel daarin is psycho-educatie: de cliënt en zijn of haar netwerk meenemen in de consequenties van de beperking en gebruik te maken van de mogelijkheden en de talenten van de cliënt.

Elke pijler van LifeWise kent 4 handvatten. Per handvat wordt beschreven welke acties en interventies begeleiders kunnen inzetten en welke hulpmiddelen (checklists, stappenplannen, methodieken, etc.) ze daarbij kunnen gebruiken.

Verbinden

HANDVATTEN:

Contact

Betrouwbaarheid

Dialogoog

We zijn er voor de cliënt

We laten niet los

We sluiten aan bij de cliënt

We bouwen een samenwerkingsrelatie op

HANDVATTEN:

We creëren rust en overzicht

We zorgen voor betekenisvolle daginvulling

We streven naar succeservaringen voor de cliënt

We helpen de cliënt zichzelf te leren kennen en accepteren

Rust

Overzicht

Succes

Stabiliseren

Inbedden

HANDVATTEN:

We ondersteunen bij een zo zelfstandig mogelijk leven

We ondersteunen in de communicatie met de buitenwereld

We werken aan een haalbaar toekomstperspectief

We bouwen samen aan een steunend netwerk

Borgen

Context

Richting

HANDVATTEN:

We leren de cliënt het verband tussen keuzes, gedrag en gevolgen

We gebruiken het begeleidingsproces als oefenruimte

We werken aan positieve zelfwaardering

We leren de cliënt de geldende waarden en normen

Moreel besef

Zelfbeeld

Vaardigheden

Ontwikkelen

“Wanneer cliënten in crisis liggen is LifeWise een goed middel om naar de casus te kijken. Je kan je dan bij elke pijler de vraag stellen: doe ik die, hebben we hier oog voor, moeten we wat anders inzetten? LifeWise maakt inzichtelijk wat je doet. Je kan het als toetsing gebruiken van je ingezette zorgverlening. Het geeft handvatten om te handelen waardoor je je sterker voelt om je vrij te bewegen in je rol als ondersteuner.”

Begeleider Middin

“LifeWise helpt mij overzicht te creëren en prioriteiten te stellen in de soms grote hoeveelheid zaken die met of voor de cliënt opgepakt moeten worden. Onder welke pijlers vallen de afspraken en doelen waar door of met de cliënt aan gewerkt moet worden? Welke pijlers hebben nu prioriteit? Waar gaan we nu op inzetten? Doordat al mijn directe collega's, van verschillende disciplines, ook geschoold zijn in LifeWise, spreken we dezelfde taal en kijken we gezamenlijk wat ieders rol is in het behalen van de doelen en afspraken met of over de cliënt. SMART doelen stellen is en blijft een pré om doelen en afspraken te laten slagen en succesmomenten te ervaren. Voor de cliënt, maar ook voor de begeleiders.”

Begeleider Cordaan

LifeWise in de praktijk

Na het eerste wetenschappelijke onderzoek van waaruit het methodisch kader LifeWise is beschreven en onderbouwd, heeft het Amsterdam UMC in 2018 vervolgonderzoek gedaan naar de toepassing van LifeWise in de praktijk.

LifeWise blijkt voor begeleiders een belangrijk hulpmiddel te zijn in de uitoefening van hun vak. Het wordt ervaren als een kompas dat hen helpt een afweging te maken om 'het goede te doen' voor de cliënt. Daarnaast wordt het feit dat er nu een gezamenlijk begrippenkader is, zeer positief ervaren. Communicatie onderling maar ook met de cliënt en zijn netwerk, inclusief andere hulpverleners, wordt daardoor makkelijker.

Het methodisch kader is geen instrumenteel stappenplan dat doorlopen kan worden via een bepaalde route. Het fungeert als een kompas, dat helpt bij het telkens afwegen en het bepalen van de juiste richting.

Uit het onderzoeksverslag van het vervolgonderzoek door het Amsterdam UMC

Onderzoek naar LVB+ en werk: JobWise

In vervolg op LifeWise vindt wetenschappelijk onderzoek plaats naar de begeleiding van mensen met LVB en bijkomende complexe problematiek naar en tijdens werk: JobWise. Centraal staat de vraag wat de succes-factoren zijn die de jobcoaches/werkbegeleiders van Middin en Cordaan inzetten in de toeleiding naar en begeleiding bij betaald werk.

Achtergronden LifeWise

LifeWise en maatschappelijke trends

De maatschappij wordt steeds complexer, zeker voor de doelgroep LVB. We zien een toename van problematiek bij de doelgroep als gevolg van o.a. schulden, middelengebruik, eenzaamheid en criminaliteit. Dit leidt regelmatig tot overlast voor de omgeving. Een aantal maatschappelijk ontwikkelingen speelt hierin een rol:

het verdwijnen van eenvoudige banen die voor deze doelgroep passend zijn;

er wordt voor veel beroepen een hoger opleidingsniveau gevaagd dan voorheen;

de toename van de snelheid en intensiteit van handelingen en beslissingen in ons alledaagse leven;

de groeiende anonimiteit en individualisering;

de toegenomen digitalisering en automatisering in de maatschappij.

De groep zelf groeit niet - althans dit blijkt niet uit cijfers - maar is wel steeds beter in beeld en daarmee neemt de vraag naar gespecialiseerde begeleiding toe. Met het methodisch kader LifeWise kan deze begeleiding optimaal vorm en inhoud krijgen.

“Door mijn begeleiders denk ik aan goede dingen. Aan werken, school. Ze zeggen niet dat het moet. Maar dat het voor mijn eigen bestwil is, om problemen te voorkomen. Vroeger ging ik om met vrienden van vrienden, die domme dingen deden. Daar heb ik geen zin meer in. Ik wil gewoon werken, thuiskomen, een rustig leven.”

Cliënt van Middin die begeleid wordt volgens LifeWise

“Het zijn heel aardige begeleiders. Ze nemen de tijd voor je. Als je met iets zit, kun je altijd bij de begeleiders terecht. Dat vind ik wel goed. Ik heb geleerd sociaal te zijn. Dat deed ik eerst niet. Ik sprak bijna met niemand. Ik vertrouwde niemand. Dat gaat nu wel beter.”

Cliënt van Cordaan die begeleid wordt volgens LifeWise

Aantal mensen met een LVB

Mensen met een LVB hebben een IQ van 50 tot 85, dat wil zeggen dat het denkvermogen vergelijkbaar is met jongeren tussen 6 en 16 jaar. Bij mensen met een LVB ligt het niveau van de emotionele ontwikkeling veelal lager dan je op basis van het IQ zou verwachten. De term LVB gaat over een brede doelgroep. Precieze cijfers over de omvang van de doelgroep zijn er niet. De schatting is dat er ongeveer 2,2 miljoen Nederlanders zijn met een IQ tussen de 70 en 85 (zwakbegaafd) en 74.000 mensen met een IQ tussen de 50 en 70 (licht verstandelijk beperkt)

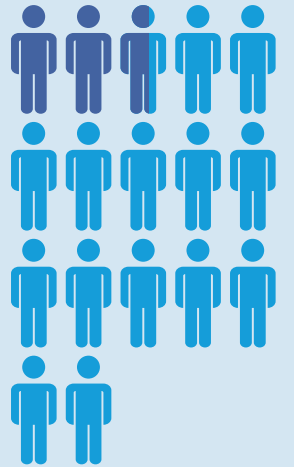
De doelgroep LVB

Het methodisch kader LifeWise is ontwikkeld voor de begeleiding van mensen bij wie er naast een licht verstandelijke beperking (LVB) ook sprake is van psychiatrische en psychosociale problematiek: we spreken dan over 'LVB+'.

Denk bijvoorbeeld aan LVB in combinatie met ADHD, hechtingsproblematiek, psychosegevoeligheid, agressie, eenzaamheid, drugs- en alcoholgebruik, schulden, criminaliteit en het ontbreken van een netwerk. Vaak zijn er problemen op meerdere levensgebieden. Hoeveel mensen er met LVB+ zijn, is niet bekend.

In een grootstedelijke omgeving komt deze problematiek vaak meer naar voren dan daarbuiten. De grote stad kenmerkt zich door een grote bevolkingsdichtheid, beperkte sociale controle, een grote etnische, religieuze en culturele diversiteit en een complexe infrastructuur. Kortom een omgeving met veel prikkels en uitdagingen waarin afwijkend gedrag snel kan leiden tot maatschappelijke overlast. Voor mensen met een LVB is deze omgeving extra uitdagend.

Deze groep vraagt van de begeleider extra inzet, creativiteit en vakmanschap. LifeWise biedt begeleiders handvatten in de begeleiding, zonder dat het een keurslijf is, want de begeleiding van mensen met LVB+ blijft altijd maatwerk en context gebonden.

 = 1 miljoen mensen

De schatting is dat er ongeveer 2,2 miljoen Nederlanders zijn met een IQ tussen de 70 en 85 (zwakbegaafd) en 74.000 mensen met een IQ tussen de 50 en 70 (licht verstandelijk beperkt).

”Ik neem ze serieus. LVB-ers willen eigenlijk hetzelfde als mensen zonder LVB. Ik luister naar hun wensen. Samen onderzoeken we in hoeverre dit mogelijk is. Je staat voor ze klaar en je vangt ze op wanneer ze toch een teleurstelling ervaren, maar ze hebben het dan toch geprobeerd! Op deze manier komen ze er zelf achter dat dit misschien niet iets voor hen is. Dat vind ik beter dan er op voorhand tegen hen wordt gezegd dat ze het niet kunnen.”

Begeleider Cordaan

”Ik hoor vaak dat ze het sterk van ons vinden dat wij niet zomaar opgeven. Wij hebben een lange adem en stoppen niet na een paar afzeggingen. Als een cliënt zich bijvoorbeeld ziekmeldt voor een afspraak, maar als ik daaraan twijfel, dan ga ik wel eens langs. Ik bel dan aan en zeg dat ik me zorgen maakt omdat hij ziek is. Soms zwaait de deur dan open en blijf ik toch binnen te mogen komen.”

Begeleider Middin

Begeleiding: geen dag is hetzelfde

Kenmerkend voor de begeleiding van mensen met een LVB met bijkomende problematiek is dat 'geen dag hetzelfde is'. Er wordt van begeleiders een hoge mate van flexibiliteit en creativiteit gevraagd. Dat is soms lastig. Door de toenemende complexiteit van de problematiek en onvoldoende kennis en vaardigheden is er een reëel risico op handelingsverlegenheid. Daarnaast missen begeleiders vaak een duidelijk handelingskader en acteren ze op basis van intuïtie en persoonlijke ervaring. In de praktijk kan dit tot grote verschillen in aanpak, vorm en inhoud van de ondersteuning leiden.

Bovendien heeft een groot deel van de professionals, geen specifieke opleiding in het werken met deze doelgroep. LifeWise maakt het mogelijk om een effectief gebleken werkwijze breed en overdraagbaar in te zetten.

Uitgangspunten Middin en Cordaan voor de begeleiding van mensen met een LVB en bijkomende complexe problematiek:

- › Optimale participatie en eigen regie van de cliënt
- › Uitgaan van de mogelijkheden en aansluiten op het sociaal emotioneel niveau van de cliënt
- › Bouwen aan vertrouwen en het reduceren van stress
- › Een goede balans tussen draaglast en draagkracht
- › Betrekken van en bouwen aan een steunend sociaal netwerk.

“Ik zou de scholing zeker aanraden. Met behulp van interessante oefeningen wordt LifeWise besproken. Dit creëert bewustwording van het eigen handelen en wat hierin verbeterd kan worden. Ik kan nu een naam geven aan wat ik doe en ik werk meer gestructureerd. Ik weet nu de theorie achter wat ik doe.”

Begeleider Middin

“Door LifeWise kan ik nu mijn werkwijze beter op schrift zetten. Daar wordt tegenwoordig veel om gevraagd. De webapp (lifeWise-app.nl) is voor mij daarbij een handige hulpmiddel, daar maak ik regelmatig gebruik van. Een handzame tool die ik op mijn mobiel altijd bij de hand heb. Aan de hand van de webapp kan ik de LifeWise-bril nog meer opzetten als ik in gesprek ben met ketenpartners en zo gericht vragen stellen of antwoorden geven. Daarmee onderscheiden we ons ten opzichte van andere zorgverleners.”

Begeleider Middin

“Als team hebben we eens per maand intervisie met behulp van met behulp van de tool 'het LifeWise Gesprek'. De gedragsdeskundige leidt de intervisie. De eerste intervisiebijeenkomst hebben we afspraken gemaakt om intervisie prettig maar vooral veilig te laten verlopen. Ook hebben we van te voren een intervisievorm gekozen waar we gebruik van gaan maken en hebben we afspraken gemaakt over het inbrengen van een casus die gebruikt wordt voor de intervisie. Ik kijk alweer uit naar de volgende intervisies.”

Begeleider Cordaan

Leertraject LifeWise

De begeleider is de motor van het begeleidingstraject. Vakkennis, authenticiteit, reflectie op het eigen werk, teamwork, feedback van anderen en integriteit zijn centrale elementen in het vakmanschap van de begeleider.

Om begeleiders te scholen in LifeWise is een blended leertraject ontwikkeld, dat bestaat uit een e-learning, een training en een reflectieopdracht. Na afronding van dit leertraject hebben begeleiders een breed en wetenschappelijk onderbouwd pallet aan mogelijkheden om de doelgroep te begeleiden. Daarbij hebben ze de beschikking over een app waarmee ze handvatten en de daarin opgenomen hulpmiddelen altijd bij de hand hebben. Het begrippenkader van LifeWise maakt het mogelijk om concreet over de vorm en inhoud van de ondersteuning in gesprek te gaan en met elkaar te reflecteren op het handelen. Intervisie vormt daarom een belangrijk onderdeel van het werken met LifeWise.

“Ik heb nu een kader, een soort paraplu, waar alles wat ik ooit geleerd heb onder past. Ik snap nu de samenhang van allerlei interventies beter. We hebben als team nu een eenduidige taal en een manier om vanuit de pijlers een casus goed door te spreken.”

Begeleider Cordaan

“Het merendeel van onze cliënten heeft een licht verstandelijke beperking en bijkomende problematieken. Toen wij jullie site van LifeWise bekeken, werden wij erg enthousiast! We zagen dat dit volledig aansluit bij onze doelgroep. Namelijk het bieden van hulp en kaders, wanneer iemand door zijn problemen de situatie niet meer overziet en geen ‘doen’ kracht meer ervaart. Maar, wanneer deze problemen zijn gestabiliseerd, ook de ruimte om iemand de mogelijkheid te bieden voor persoonlijke ontwikkeling.”

Ambulant begeleider geïnteresseerde zorgorganisatie

“LifeWise geeft je concrete, methodische kapstukken die in de alledaagse en zeker in moeilijke situaties ingezet kunnen worden om de ondersteuning aan te sluiten bij wat de cliënt werkelijk nodig heeft om zich verder te kunnen ontwikkelen.”

Management coach geïnteresseerde zorgorganisatie

LifeWise inzetten in uw organisatie?

Uit reacties van collega-zorgorganisaties blijkt dat er veel behoefte is aan een methodisch kader zoals LifeWise. Daarom stellen Middin en Cordaan LifeWise beschikbaar aan andere zorgorganisaties die met deze doelgroep werken.

Heeft u interesse? Stuur dan een mail naar info@lifewiselvb.nl. In een intakegesprek wordt vervolgens vastgesteld of uw organisatie in aanmerking komt voor de implementatie van LifeWise. Via een gebruikersovereenkomst krijgt u het gebruiksrecht van de merknaam LifeWise. Daarbij krijgt u een leertraject voor professionals en een consultatietraject voor de implementatie van LifeWise.

Community en communicatiemiddelen

Met de gebruikersovereenkomst wordt uw organisatie tevens lid van de LifeWise community waarin we gezamenlijk zorg dragen voor kwaliteitsbewaking, doorontwikkeling van LifeWise en het delen van kennis.

Ook kunt u gebruik maken van alle LifeWise communicatiemiddelen, zoals de webapp voor begeleiders, alle daarin opgenomen hulpmiddelen (checklists, achtergrondinformatie en stappenplannen) en de e-learning van het leertraject.

Vragen? Meer informatie?

Kijk voor meer informatie, filmpjes, activiteiten en het laatste nieuws over LifeWise op www.lifewiselvb.nl

U kunt contact met ons opnemen en vragen naar de accountmanager LifeWise. Bel **070 322 22 46** (algemene nummer Middin).

Of stuur een mail naar info@lifewiselvb.nl.

“Het methodisch kader LifeWise geeft direct herkenning! Dit gaat onze begeleiders nog meer ondersteunen bij de keuze voor de in te zetten interventies bij cliënten met LVB.”

Manager geïnteresseerde zorgorganisatie

www.lifewiselvb.nl

